

CONCENTRATED CONTEMPLATION

פרשת שמות תשפ"ו

Sinai - Parshat 3

2

¹Moses was shepherding the sheep of Jethro, his father-in-law, the priest of Midian; he guided the sheep far into the wilderness, and he arrived at the Mountain of God, toward Horeb. ²An angel of HASHEM appeared to him in a blaze of fire from amid the bush. He saw and behold! the bush was burning in the fire but the bush was not consumed. ³Moses thought, "I will turn aside now and look at this great sight — why will the bush not be burned?"

⁴HASHEM saw that he turned aside to see; and God called out to him from amid the bush and said, "Moses, Moses," and he replied, "Here I am!" ⁵He said, "Do not come closer to here, remove your shoes from your feet, for the place upon which you stand is holy ground."

2-5. Moses' first prophetic vision. The Torah describes Moses' vision in three different ways: a fire, an angel, and, finally, as God. Because this was Moses' first prophecy, he had to be exposed to it gradually, like someone in a dark room, whose eyes cannot tolerate an immediate exposure to blinding sunlight. First, Moses was shown a fire that was strange because it did not consume the bush. This excited his curiosity to investigate, something he would not have

done had he realized that a Godly holiness was resting upon it. Then it was revealed to him that an angel was in the fire, and once he had become accustomed to this new phenomenon, he was given the vision of God Himself (R' Bachya). Thus, too, God introduced Himself (v. 6) as the God of Moses' father, Amram; only then did He say that He was the God of the Patriarchs.

3 Midrash Raboch

The connotation of אָסַרְהָ is "I will turn aside from here to approach there."^[151] The Midrash discusses the extent of Moses' approach:

R' Yochanan says: ¹Moses took three steps toward the bush at that time, שָׁמַר שָׁמַר שָׁמַר — as it is stated, "I will turn aside now and look."^[152]

R' Shimon ben Lakish said: He merely turned his face and gazed, as it is stated in the following verse, HASHEM saw that he turned aside to see.^[153]

שיחות

קובץ שמות R' Wachtfogel (sf)

קצר

יורא ה' כי סר לראות (ג. ד.)

הדגיש הכתוב שסר משה רבינו לראות משמע שהיה דבר גדול. יש להעיר איזה גדלות היה בדבר אשר בשבילו זכה לגילוי שכינה, הלא מראה זו דבר מעניין ומי לא יסור לראות מראה נפלא זה. הביאור הוא משה רבינו לא סר לראות מחמת סקרנות,

174 / RABBI NISON ALPERT ON THE SIDRAH

קפט

מרדכי

מאמר כה

שיחות

6

The question being asked here seems quite simple and obvious, something that would be unremarkable even if it were asked by a small child. It is even less remarkable when asked by a great wise man. Why does the Torah bother to tell us about it? What possible significance is there to our knowing that Moses asked why the bush was not being consumed by the fire?

Let the Torah skip this detail and immediately proceed to what seems most important — that God called out to him from the midst of the fire and spoke to him.

חסר התבוננות גורם ירידה עצומה

ולעומת זאת מצינו שבהתרגל האדם מלהשים לב להתבונן ולראות דבר ה' הרי הוא גורם שירד למדרגה פחותה ביותר, שהרי פרעה מלך מצרים היו לו בהמות וחיות טרף לשמור כל הכניסות לפלטרין שלו, וגם העמיד ס' אלף גבורים שומרים סביב לו עד שלא היה שום אפשרות ליכנס אליו בלי רשותו, והנה פלא! מרע"ה ואהרן הכהן בכל עת שרצו באו לפרעה ולא היה ביד השומרים לעכבם, ותחת שהבהמות והחיות יעכבו אותן מליכנס, אדרבה כיבדו אותם והכניסו אותם אל פרעה, כמבואר במדרשי חז"ל (עי' ילקוט שמעוני ס"פ שמות).

ופרעה ראה כל זאת ולא התפעל כלל, ועל אף שבטבע האדם להתפעל מדבר שהוא למעלה מהשכל, ויותר מכן את כל האמצעים הללו עשה כדי לשמרו ואעפ"כ הנה יש כאן שני אנשים שנכנסים בכל עת על אף השמירה ההדוקה הזאת, לכאורה היה צריך לפחד ולהכנע להם כי אולי יהרגוהו, בכל אופן פרעה החזיק ברשעתו ופצה פיו בעזות מצח לאמור להם (שמות ה' ב') "מי ה' אשר אשמע בקולו".

את הסיבה לקריירתו והתעלמותו מכל זה מבארת לנו התורה דהוא משום "ולא שח לבו גם לזאת" (שמות ד' כ"ג) - שמפני שלא שח לבו

והנה בשביל פעולה זו של הצלת משה רבינו מהמים זכתה לשכר רב מאוד, זכתה להנשא לכלב בן יפונה שהיה מגדולי הדור, ובנוסף זכתה להאריך ימים כ"כ ולהכנס לארץ ישראל עם בעלה כלב, וכ"ז רק בעולם הזה, ובעולם הבא אין לנו ידיעה בשיעור שכרה, שהרי כתיב עין לא ראתה אלוקים וזולתך (עי' ברכות ל"ד ע"ב), והנה יש להבין מה היה טמון במעשה שעשתה ש"כ זכתה לשכר רב כל כך?

התבוננותה של בתיה בת פרעה ושכרה

ונראה לבאר עפ"י דברי הרמב"ן עה"פ (שמות ב' ו') "ותאמר מילדי העברים זה" - נתנה אל לבה המעשה כאשר היה, כי אמרה לבעבור הציל

אותו או שלא יראו במות הילד שמוהו שם, ואיש מצרי למה יעשה כן, עכ"ל. ומבואר מדבריו שאף שהיה תוארו של משה מאיר ביותר שהרי נתמלא כל הבית אורה בלידתו (סוטה יב.), וכן קול בכייתו היה נשמע כנער על אף שהיה תינוק (שם יב.), מ"מ כתב הרמב"ן "בראות בת פרעה את הילד נתנה אל לבה להתבונן על זה" ועי"ז הגיעה למסקנא ש"מילדי העברים זה".

ומלמדנו הרמב"ן שהכרה זו היתה תוצאת ההתבוננות דוקא, ואם לא היתה נותנת אל לבה לא היתה עומדת על כך שהוא מילדי העברים אף שראתה כל הדברים הנפלאים שהיו אצל משה רבינו. והטעם בזה, שרק אם יתן האדם אל לבו להתעמק ולהתבונן בכל דבר לראות בו דרכי ה' השגחתו, אז יכול להכיר את האמת, ובלי שימת לב יראה ולא ידע מה הוא רואה, ומאחר שעשתה דבר גדול שלא כפי הרגילות - נתנית לב, התבוננות במה שראתה - לכן זכתה לשכר גדול.

ואנו!... פעמים דומה כי כל הוויתנו היא "דרך-אגבית"... — "אם כבר, אז"... זוהי פתיחת חלקם הגדול של המשפטים שאנו מוציאים מפינו.

— "משום שכבר היינו באיזה מקום, לכן כבר נשארנו שם" — "משום שפלוני נקלע לדרכנו, לכן כבר התעכבנו עמו" — "אם כבר היינו כאן וכאן, אז קפצנו גם לשם ושם"...

— והסקרנות שלנו... רחמנא ליצלן... הלא כל ישותנו הופכת להיות כלי שרת של יצר זה. ואילו משה, מדבר עם עצמו, האם כדאי הדבר, האם לא יהיה בכך "בזבז" של הפניית ראש, או של כמה פסיעות...

— לנגד עינינו, מתחולל פלא אשר לא היה דוגמתו: "הסנה בוער באש והסנה איננו אכל" (שמות ג, ב). רזין ורזין רזין של בריאה, השגחה ואדם, מרצדים בלהבות. רמזים עטופי סוד, קורצים לפיענוח... היתכן, כי שלש פסיעות, או הפניית ראש בלבד, חוצצים בין התעלומה לפשר, בין החידה לפתרון...

ובקרבו פנימה, שדוד מערכות, משה מול משה. משה — הנלפת בזרועות ארוכות של כמיהה וכיסופין, מול משה, שלא יניע אף ניד עפעף, ללא צו שמים.

— "ויאמר משה אסורה נא ואראה"...

— אל מי דיבר —

— אל עצמו.

בוער באש...

12

חולך לו רעיא מהימנא, משה רבינו, במדבר, אחר הצאן, שומר כל אחד ואחד מעיזיו וכבשותיו של יתרו, אינו מסיר עין מהן. הרועה הנאמן, דואג לבעל הצאן, אך לא פחות מזה, לצאן עצמם.

— ואחיו במצרים... מוכים, משועבדים, משוועים בטיט. צאן זה, מי רועה... השרעפים חותכים ומייסרים. כלום יש לו לצאן זה קיום, הלא בוער הוא באש... היתכן כי לא יאוכל...

☆☆☆

— ובו ברגע... — והנה... הסנה בוער באש...

— ויאמר משה, אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה... — היתכן?! כלום גם בתוך המציאות, קיימת גם מציאות שמעבר לה... שמחוצה לה... — אסורה נא ואראה כי קיים מצב של "מדוע לא יבער הסנה", מחוץ להבנת אנוש והשגתו.

☆☆☆

ישנם מהלכים טבעיים, ישנם ניסויים. אף בין המהלכים הטבעיים, יש ויש יש מהלך של יום יום, ויש תופעות נדירות. הצד השווה שבכל אלו הוא, שכולם נמצאים בתחום המערכת המחשבתית של האדם.

— רואה הוא האדם מהלך קבוע החוזר על עצמו, הרי לפניו מהלך טבעי. הפסיק מהלך לפתע במהלכו, או נתקל האדם בתופעה לא מקובלת, הרי לפניו מהלך ניסי. שכן קיימת בתודעה המחשבתית, מערכת תפיסה לטבעי ולחריג, למצופה ולנסי.

אך כלום תתכן מערכת חשיבה הנמצאת חוץ לעצמה?! היתכן לחשוב בטרמינים שאינם בתחום החשיבה האנושית?

נס יציאת מצרים — דרך משל — או קריעת ים סוף, גם אם הינם תופעות חד פעמיות, ניתנים המה להשגה. כלומר, ניתן לתאר את עצם התופעה כפי שעשאה השם יתברך. ישנם כלים דמיוניים לראות מים ניצבים, כמו נד. שכן, אף אם נד המים עמד שם בתופעה המצביעה רק על יד מכוונת חד פעמית של בורא העולם, והמעידה על התנאי שהתנה הקב"ה עם הים

להתבונן במה שראה, נסים גלויים ונפלאות גדולות אין מספר, לכן אזניו הכבד ועיניו השע ונשאר בלב אטום וערל ונעשה ממש כעור שלא ראה את אור האמת, כי בלי שיתבונן האדם לאשר לפניו לא יתפעל ולא יתעורר כלל ויתעוררו עיני שכלו עד שיסלף גם דברים המצודקים.

וענין זה גם רואים אצל מכת ברד שבאה אחר כמה מכות גדולות ונוראות, ואחר שכבר הורו המכשפים במכת כינים שאצבע אלקים היא, כולם ידעו שמשה רבינו הוחזק בנבואותיו שכל מה שהתנבא אכן יהיה ולא יפול מדבריו ארצה, הזהיר בפידוש שכל מה שישאר בחוץ בין עבדים ובין בהמות ימותו, ואעפ"כ היו מהמצריים שהשאירו עבדיהם ובהמותיהם בחוץ. בשלמא פרעה היה לו נגיעה שלא רצה להכניע עצמו ולשלוח עבדיו לבית להראות שנכנע למשה רבינו, אבל המצרים הפשוטים מה להם להלחם עם משה, ומה נגיעה היה להם שלא להאמין לאזהרת משה ולהפקיר נפשותיהם, אף שידעו וראו שנבואותיו מתקיימות.

אלא ביאור הדבר הדנה כתיב (שמות ט' כ'-כ"א) "הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה", והנה יש להבין לכאורה היה צריך להיות כתוב "ואשר לא ירא את דבר ה'" שיהיה דבר והיפוכו גם "הירא את דבר ה'", ואמאי כתיב ואשר לא שם לבו?

אכן יראת שמים הינה מציאות, מציאות של בורא עולם, מציאות שכל מה שיאמר משה רבינו יתקיים, והדרך היחידה להתעלם ממציאות זו הינה לא שם לבו, כי להכחיש לא שייך, ושייך רק להתעלם מזה, כלומר לא התבונן בזה, וחסרון בהתבוננות ושימת הלב, גורם שינהגו כעורים מגששים באפילה שנופלים באחת הכורות הפזורות בדרך, וכך היה מצרים לאשר לא שם לבו אל דבר ה' שהפסידו כל אשר להם.

קובץ שיחות

9

כי אין זה דבר גדול כי הרבה אנשים יסתכלו בדבר תמוה כזה מדוע לא יבער הסנה, ולא היה הכתוב מדגיש פעולה זו ולא היה זוכה לשום דבר בשבילו, אלא הכוונה שבא לראות הנהגת ה', הבין שמראה זו הראו לו מן השמים כדי שילמד ממנו איזה דבר, ובא להתבונן מהו הלימוד שהקב"ה רוצה ללמדו במראה זה. דבר זה הוא דבר גדול ועליו רמז הכתוב, כיון שבא ללמוד מיד ויקרא אליו אלהים, כי כן היא המדה הבא לטוהר מסייעין אותו.

צריכים לידע שלכל אדם מראים לו מן השמים מראות כדי שילמד ממנו איזה דבר, ואעפ"כ שאין הקב"ה מגלה עצמו לכל אדם בנבואה מכ"מ משגיח עליו וממציא לו מראות שונות כדי שילמד מהם דרכי עבודה, וצריך האדם להתבונן במראות אשר מראים לו מן השמים ולהתבונן וללמוד מהם הגילויים אשר מגלים לו מן השמים, ולא הא כשוטה לראות בלי להתבונן מה רוצים לגלות לו מן השמים.

[קובץ שיחות ח"ג שמות]

10

לט

מרדכי

שמות

ברכת

ר' משה' (פ)

"ויאמר משה" — למי דיבר?

— אל עצמו.

— משה רבינו, זקוק לשיכונו של משה רבינו.

— אם לא ישתכנע, לא יפנה את ראשו...

"רבי יוחנן אומר, ה' פסיעות פסע באותה שעה (ובמ"א, שלש פסיעות) בן, ריש לקיש אמר הפך פניו והביט" (שמו"ר ב, יא).

דיבר איפוא, משה אל משה... והחליטו יחדיו... כי כדאי וראוי הדבר לסרר — להפנות ראש, או אפילו לפסוע כמה פסיעות, כדי לראות — מדוע לא יבער הסנה..."

אין ספק שכדי לחזות מראה כזה ולראות בכך תשובה לשאלת הקיום של כלל ישראל, מוכרח להיות ששאלה זו הטרידה אותו תמיד. זה היה כל עסקו. כל מחשבותיו מלאים היו בדאגה על כלל ישראל. כיצד יתקיימו בגלות. לכן, ורק לכן, בראותו את מראה הסנה, עלתה תיכף מחשבה זאת בלבו, ומצא מרגוע לנפשו, כי כמו שהסנה בוער באש ואיננו אוכל, כך יוכלו ישראל להתקיים, למרות קשיי הגלות. עד בוא עת גאולתם.

זה הוא איפוא דבר מופלא ביותר.

למרות שהוא עצמו מעולם לא היה תחת עול השעבוד, וששים שנה כבר היה רחוק מאחיו, רחוק מכלל ישראל, בכל זאת, מה שהטריד את מנוחתו כל אותו שנים היתה הדאגה והחשש לגורלם של ישראל.

כה גדולה היתה נשיתו בעול של משה רבינו.

במעשה בראשית, אבל עצם המראה, הלא הוא מתחום הקיים בערכי מחשבתו ודמיונו של האדם.

• אבל סנה הנוער ואינו מתאכל, מראה כזה איננו נמצא גם בתחום דמיונו של האדם. אין שום כלי חשיבה המוכשר לתאר מראה כזה.

אם בכל זאת חפצים לתאר מצב כזה או מראה כזה, אין שום אפשרות לעשות זאת, אלא אם כן יורידוהו אל עולם המציאות...

ועל כן הורידוהו אל עולם המציאות.

...ומשה רבינו עומד ותמה, "מדוע לא יבער הסנה..."

לאמור, לפני עיניו מצב הנמצא מחוץ למחלכי ודרך חשיבתו של העולם הזה... כי בעולם הזה קיים מהלך של בוער ומתאכל, אבל מהלך של בוער ואיננו מתאכל, הלא הוא מהלך שאיננו קיים, שהינו מחוץ לכל מציאות...

There are, therefore, two distinct outlooks in the world. On the one hand, there is Toras Hashem, which is complete truth, and there is falsehood on the other. All the so-called 'religions' of the world fall into the latter category. They draw their power by depriving their adherents of their intellect, mystifying them in ways that cause them to surrender themselves to the source of their mystification, which, due to its inexplicable nature, is evidently worthy of worship.

Ultimately, there is nothing more awe-inspiring than the Torah, for it contains the total knowledge of every event, form, function and relationship that ever was, is and will be, on every level, from the lowest to the highest possible dimension of created existence. Though there exist realms of the Torah that lie beyond mortal grasp, the Torah is a complete and unified system, and to grasp a part of Torah is to grasp the whole of it. It is awe, and not mystery, that a Jew should feel when contemplating the infinite greatness of our holy Torah.

Indeed, the very word "Torah" is associated with the concept of "directive." It is impossible to direct and give guidance without first driving away confusion and clarifying whatever is being scrutinized. This is the purpose of the Torah HaKedoshah, and the theme which opposed all the other streams of thought in the world at that time.

18
Mind over mystery

The Torah was given to us at a time when all other human beings were lost in the confusion of false beliefs. Through the Torah we are empowered to drive away the mists of confusion from the world, to reveal the One, ultimate truth, that Hashem is God; there is no other.

Thus, the man chosen to teach this truth to Klal Yisroel was Moshe Rabbeinu, and he was chosen for this task at the very moment that he turned away to observe the burning bush. As he turned to see it, Moshe Rabbeinu bore witness to his complete rejection of the false mysticism of this world. Even casual curiosity could not have been his consideration in doing so: "Let me turn aside and see this great sight; why does the bush not burn?" Moshe Rabbeinu wanted to know why. He was intent on investigating the phenomenon, wishing to contem-

plate it and to understand it. Anyone but Moshe would have been so overwhelmed by the mysterious sight, that he would have submitted in awe and terror to the inexplicable power before him. Only one whose intellect was molded by Torah thinking could have reacted to this vision as did Moshe Rabbeinu.

At that moment, "Hashem saw that he had turned aside to see, God called to him from the midst of the bush." Moshe Rabbeinu had clearly proven that he would apply his intellect in order to understand everything he would encounter, from the mundane to the wondrous. Such a mind that sought to penetrate the mystery of all existence and reveal its Godly source, unraveling the threads of existence, was suited to bringing this knowledge, Toras Emes, down to mortal man. Because he 'turned aside,' Moshe Rabbeinu was chosen to lead Klal Yisroel.

★ ★ ★

מיחו ומהו איפוא הנמשל שאין לו משל בעולמו?... מיהו ומהו איפוא הנמשל שכדי להבינו, יש להוריד ולברוא משל מעולם אחר... מיהו ומהו איפוא הנמשל שעצם קיומו ומהלך עניינו, מחוץ למציאות המה?

★ ★ ★

זהו סוד קיומו של כלל ישראל, זוהי מציאותו והוויתו — בוער הוא כלל ישראל באש, אבל איננו אוכל.

זהו המהלך השמימי שנברא במיוחד לצורך כלל ישראל.

אין להבינו בכלי מחשבה של מציאות קיימת. אבל זוהי מציאות המיוחדת של ישראל — בוער באש ואיננו אוכל. זהו איפוא הנמשל, שכן אין להבין את סוד קיומו ללא משל, שאף הוא נברא ובא מעולם אחר...

★ ★ ★

לעינינו בער הסנה, בערה שלא היתה דוגמתה.

לעינינו, עלה הסנה בלהבות כבשנים וקרמטוריומים... בגטאות ובתאי גזים, במחנות ובכבשנים, בערבות סיביר ובמרתפים של נ.קו.ד.

אך לעינינו, גם "לא אוכל"...

הרבה ראו את ה"בוער באש", רק חלקם ראה גם את ה"לא אוכל".

זה שראה רק את "הסנה בוער באש", אומלל.
זה שראה גם את "איננו אוכל" — מאושר.

רוח אליהו

15

איתא במדרש (ש"ר ב. ה-ו):

למה הראה לו הקב"ה למשה בענין הזה, לפי שהיה מחשב בלבו ואומר שמה יהיו המצריים מכלין את ישראל, לפיכך הראהו הקב"ה אש בוערת ואיננו אוכל. אמר לו כשם שהסנה בוער באש ואיננו אוכל כך המצריים אינן יכולין לכלות את ישראל, וירא ה' כי סר לראותו, אמר רבי יצחק מהו כי סר לראותו, אמר הקב"ה סר וזעף הוא זה לראות בצערן של ישראל במצרים. לפיכך ראוי הוא להיות רועה עליהם.

זאת אומרת, משה רבינו היה מוטרד כל העת מצערם של ישראל. הוא דאג על קיומו של כלל ישראל בגלות מצרים, כשבלבו ובנפשו פנימה תמה אם אכן יוכלו להתקיים בגלות מר וקשה כזה כל כך הרבה שנים.

כאשר ראה את המראה הנורא הזה, הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, סר לראותו, כותב הספורנו: 'וירא ה' כי סר לראותו'. להתבונן בדבר, 'ויקרא אליו אלקים'. להודיעו, כאמרים ז"ל (שבת קה א) בא לטהר מסייעין אותו, כענין ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר (שמות יט. ג).

אנחנו רגילים שכשרואים דבר מעניין ניגשים להסתכל, ונדמה לנו שכך היה גם אצל משה. הוא ראה דבר מעניין, סנה בוער באש ואיננו אוכל, ולכן ניגש לראותו. אך הספורנו מסביר שהוא לא ניגש סתם בשביל לראות, אלא כדי להתבונן בדבר. בדומה לעלייתו אל ההר לשמוע את דבר ה'.

משה רבינו ראה בכך תשובה לשאלה שמטרידה אותו. הוא הבין שהקב"ה מראה לו כאן, שלמרות כל הצרות וקשיי הגלות, יחזיקו בני ישראל מעמד וימשיכו להתקיים.

5 חלק (2)

To raise up the nation

Indeed, the Ribbono Shel Olam saw in Moshe Rabbeinu the potential to imbue Klal Yisroel with the same tenacious commitment to truth, and a similar resistance to blindly accepting anything that runs contrary to the basic principles of truth, and this would prepare the Jewish people to produce still more men of intense intellectual honesty.

במעלת ההתבוננות

ועד ליל ד' לפ"ו וארא תשע"ב

ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה (שמות ג. ג.) ובספורנו פ"ו ו"ל אסורה נא ואראה, אתבונן ואראה מדוע לא יבער הסנה. ולאחר מ"כ נאמר וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה (שמות ג. ד.) וכאן ביאר הספורנו ו"ל, וירא ה' כי סר לראות, להתבונן בדבר, ויקרא אליו אלקים, להודיעו, כאמרם ז"ל בא ליטהר מסייעין אותו כענין ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר, ע"כ. ולכאורה מה עשה משה רבינו, הוא התבונן! וכי איזה טהרה יש פה, מה שרק הסתכל, שהשוה זאת הספורנו לבא ליטהר.

ורמז יש כאן לדברי רמח"ל במסילת ישרים (פ"ב) ו"ל, הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא יאשר להם רווח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים, כי יודע הוא שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להינחם ממעשיהם, והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי. והרי זו מעין עצת פרעה הרשע שאמר תכבד העבודה על האנשים וגו', שהיה מתכוון שלא להניח להם רווח כלל בלבתי יתנו לב או ישימו עצה נגדו, אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בכח התמדת העבודה הבלתי מפסקת, כן היא עצת היצר הרע ממש על בני האדם, עכ"ל.

פרעה רצה לגרום לבני ישראל שלא יתבוננו, ולכן הכביד עליהם את העבודה. וזאת מפני שמי שמתבונן – משתנה. רואים מכאן שהתבוננות זו מידה עצומה. להפסיק לרגע את גלגלי החיים ולחשוב, זו מעלה רוחנית גבוהה מאוד. ונחשב למשה רבינו כמעשה טהרה. וק"ל לאדם שאינו מתבונן על סנה אלא מתבונן על עצמו, על דרכיו, כמה טהרה הוא משפיע על עצמו. משה רבינו ראה מחוזה לא שגרתו ולא יכל להמשיך הלאה בחייו כרגיל, אלא היה חייב להתבונן

וללמוד ובזכות זה קיבל רוח של טהרה ולבסוף היה השליח לגאול את ישראל. אם רק נשכיל להתבונן על עצמו, על חיינו, דרכינו והתנהגותנו, כמה שפע של טהרה וטובה נזכה להשפיע על עצמינו.

21 המערכה בין פרעה למשה כמלחמת יצה"ר ויצה"ט

והנה כל גאולת מצרים למעשה התחילה מההתבוננות הזאת. ויש לדעת מה שכ' הרמב"ם באגרת המוסר שפרעה הוא הסמל של היצה"ר ומשה רבינו הוא השכל האלקי. וא"כ יוצא שהויכוח בין פרעה למשה, הוא בעצם המלחמה שבין היצה"ר ליצה"ט. ומה פרעה רצה? שלא יתבוננו! שלא יעצרו ויחשבו על עצמם, כמ"ש (שמות ה. ט) תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר. אבל אדם שזוכה להתגבר על יצרו וכן מתבונן, הרי שהוא זוכה לרוח טהרה.

וכן ביאר רבי צדוק הכהן מלובלין (בס' פרי צדק כפר יתרו) שמשה רבינו הקשיב בקול חותנו וכל מה שיתרו אמר לו היה בעצם דברי ה' אליו, שאמר זאת אליו דרך יתרו, וכלשונו שם רק משה רבינו הכיר שהדברים באו מה' יתברך ללמדו. ומכאן עלינו ללמוד שכל מה שאנו שומעים מכל אדם זה בעצם הרבש"ע שמדבר אלינו דרכו. וידוע מה שכתוב בספ"ק בשם הרה"ק מאיזביצ' זי"ע, שעל האדם תמיד לשמוע ולהתבונן מה שקורה מסביבו, כי אם מן השמים לגלגל שישמע או יראה איזה דבר, יש לזה סיבה ומשמע שולחים אליו דרך זה.

וזה ענין ההתבוננות. שישאל אדם את עצמו, למה שמעתי את הדבר הזה, ולמה ראיתי את הדבר הזה. מדוע סיבכו זאת מן השמים. עירנות אין פירושה סקרנות. עירנות זו מידה טהורה מאוד, וסקרנות זו מידה רעה. וידוע משם הרה"ק מרוז'ין זי"ע שאמר כי הסקרנות זהו הפתח לכל העבירות כי זה מה שמביא את היצה"ר. אך עירנות מביא את האדם לירי התבוננות, הנה כולם

עוברים וממשיכים ורק משה עוצר ומתבונן. כל מה שאדם עוצר ממרוצת חיים ומתבונן, הרי שהוא ממשיך על עצמו רוח של טהרה.

כמה חשוב שיהיה לאדם סדר ללימוד המוסר באופן קבוע, לחקור ולהתבונן בעצמו ומה הקב"ה רוצה מאיתו. מוסר והתבוננות זה כל האדם. כמה צרות ויסורים יכולים אנו למנוע מעצמנו לו רק נשכיל ללמוד מוסר, ולהתבונן ולעשות חשבון נפשנו.

22 טיב פרשת שמות התורה קט
ר' אהרן הכהן רבינו

כאן רואים אנו את דרך הצדיקים, שבכל דבר שהם רואים בעולם, שמים את לבם לראות ולהכיר ממנו את השם הגדול והנורא, וכדאיתא בספרים הקדושים, שלכל אדם מראים מן השמים בכל יום רמזים רבים איך עליו להתנהג, וצריך האדם להתבונן איך לעבוד את בוראו מתוך כל הגילויים הללו.

זהו שמרמז כאן בפסוק: "ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה", משום שזוהי דרך הצדיקים לשים לבם על כל הנראה לעיניהם, ואפילו דברים הנראים כדרך הטבע, דרכם להתבונן בהם, כי יודעים הם שהכל בהשגחה פרטית.

וידוע הרמז המובא בספרים הקדושים, ש'הטבע' בגימטריא אלהיים (פרדס רימונים שער י"ב שער הנתיבות פרק א'), לרמז לנו שאפילו הדברים הנראים כבאים בדרך הטבע, צריכים לדעת שגם הם רק מהבורא ואין שום מקרה בעולם כלל. ומשום שהיו הצדיקים חיים כך בכל דבר בחייהם, לכן השיגו מה שהשיגו והגיעו למה שהגיעו.

אם האדם שם לבו לכל המאורעות העוברים עליו, והוא רוצה להבין את הרמזים שמרמזים לו בזה - תהיה לו בכך סיעתא דשמיא ויוכל להשיג גם בעולם הזה מה שרוצים ממנו מן השמים.

הנהגה אלהית - הנהגה
הקדמה לאלול

23

"כי ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו בהם ופשעים יכשלו בהם" (הושע יד: י). דרכי ה' הן דרכיו בהנהגתו כפי שניתנו לנו להשיג. כל מה שמגיע להשגתנו מכל הסובב אותנו, בין השגות השכל ובין השגות החושים – שולחי ה' הנהגה, ולשם לימוד ניתנו לנו. כל דרכי ה' בהנהגתו – סייעתא דשמיא הן בשבילנו כדי ללמד לנו את דרכי האמת.

ישרים הם דרכי ה': כששואל אדם לדרך, ומשיבים לו שהיא ישרה, הפירוש הוא שהיא דרך שילך בה ולא יוכל לטעות, כי אין לנטות ימין ושמאל. ילכו בהם: ברוחניות התליכה הנכונה היא העלייה. הצדיקים מסתייעים בדרכי ה' לשם עלייה.

ופושעים – הם הפושעים בבחירה –

יכשלו בהם: נכשלים בדרכי ה' ללמוד מהם את השקר במקום האמת.

25 R. Hiskin - Gassity the wise

RABBI CHAYIM MORDECHAI KATZ: "The wise person learns from everything that occurs to him. He tries to gain understanding from each occurrence. Even if he does not merit to gain a total understanding, the attempt to gain a deeper grasp

of the matter in itself expands his mental scope. But a fool's eyes are focused on distant horizons. He does not pay attention to what is happening right in front of his eyes. He misses out on many spiritual lessons. The wise person learns from the daily events that he sees and hears. His heart feels what is happening around him, and he constantly learns from everything.

"With this we can understand why Moshe told the people to stand a moment and reflect on the salvation the Almighty would bring about by splitting the Red Sea. He emphasized the importance of reflecting on what was happening. Without stopping a moment to reflect, one can miss the hand of the Almighty in the most miraculous of occurrences.

"By developing your spirituality and cleaving to the Almighty's Torah, you will develop a profound spiritual outlook in all that occurs in your life. This will help you to lift yourself up from one level to the next."

אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשמוע קול שופר. ענין אומרו לשון לשמוע ולא לתקוע כל' הכתוב תקעו בחדש שופר, הוא כמ"ש בזה הרמב"ם הרא"ש והטור דלאו בתקיעה תליא מילתא אלא בשמיעה. וכדמוכח מהא דתוקע לתוך הבור או לתוך הדות לא יצא. דאף שתקע הוא עצמו כיון שלא שמע לא יצא. אכן מל' הכתוב תקעו בחדש שופר למדים אנו שיש בשופר גם ענין תקיעה נוסף על השמיעה. והביאור על דרך העבודה, דענין לשמוע קול שופר הוא כמ"ש מרן בב"א ז"ע בפ' (ויקרא א) ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. דכתיב ויקרא בלשון נסתר ולא פירש מי הקורא, היינו דכל קריאה שבעולם שמשמע"ה שמע מיד ידע שהוא וידבר ה' אליו, שהוא דבר ה' הקורא לו להתקרב אליו. כל המאורעות העוברים על איש יהודי, כולם הם קריאה מאת השי"ת שיתקרב אליו ית'. הן מאורעות של שמחה שהם קריאה להתקרב אל השי"ת מתוך שמחה, והן המאורעות של יסורים ועגמו"מ, ואפי' אצבעו אין אדם נוקף עד שמכריזין עליו מלמעלה (חולין ז). וע"ז נאמר ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו (דברים ל). הצעד הראשון של תשובה הוא ושמעת בקולו. שיהודי יאזין לקול ה' המדבר אליו. ובוה יל"פ הכ' (שם יא) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעון וגו', מקור הברכה הוא ששומעים את קול ה' היוצא מהר חורב יום יום, הקורא אליו ומעורר לבבות בניו, ואם לא שומעים את קול ה' זו גופא הקללה. וענין זה הוא מיסודי עבודת ה', ונכלל בכתוב (שם יג) אחרי ה"א תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו וכו' תדבקו. שיש מקשים, מה כוונת

חובת ההתבוננות על כל אחד ואחד

27

באחד ממכתבי הרב ש"ך (שליט"א) זצ"ל (תשמ"ז) ראיתי שהעיד שזה יותר משבעים שנה שנמצא בין כותלי הישיבות ולא ראה מימיו שבחור שאינו מקפיד על תפילה בציבור יצליח בלימודו. איך יתכן לשמוע דבר כזה מאדם גדול ולא להתרשם, אלא שאם לא נותנים לב לא שומעים! הלא שומעים הרבה דיבורים תמידין כסדרן לעורר האדם לתפלה כראוי וליראת שמים וכו' ולא רואים שום השתנות אצל הבחור, הכי סומא הוא שאינו רואה הצרות הרבות והרעות רח"ל האופפים את כלל ישראל? האם חושב הוא שכל הדברים ממנו והלאה? אלא שבלי שימת לב שומעים ואינם מתרגשים, ורואים ואינם מתפעלים.

ואל יחשוב האדם שרק אנשי מעשה ובעלי מדרגה מסוגלים בענין זה של התבוננות והתעוררות בדרכי ה', או שרק החשובים והספונים בעם מחוייבים להתעמק בכל המתרחש לראות בעיני השכל ובהכרה בהירה מה ה' שואל מהם בזה, אלא כל אחד ואחד חייב בזה, כמו שאנו אומרים בתפלה שכן חובת כל היצורים, משמע כל נברא, חייב להודות ולהלל לשבח ולפאר וכו' על כל דברי שירות ותשבחות דוד, דהיינו שכל נברא מחויב להודות ולשבח יותר משירות ותשבחות של דוד המלך ע"ה.

28 כמו תירא - אפסין (82)

וא"כ, כשמרע"ה ראה שהפנה בוער באש ואעפ"כ איננו אכל, הוא הבין שהמראה הגדול הזה הוא איזה התגלות השי"ת, ולפיכך התעניין לדעת מה זה. והקב"ה לא נתגלה עליו עד שהראה השתדלות מצדו לדעת ולהבין מה בדיוק קורה שם. וכן ביעקב הובא ברש"י (בראשית כח, יז) כשעבר יעקב על בית המקדש למה לא עכבוהו אלא איהו לא יהיב דעתו ומן השמים יעכבוהו?

וכך זה אצל כל אדם. יש תקופות בחיים שעומד לפניו העתיד שלו, עם כל ההצלחות ברוחניות ובגשמיות. הקב"ה מצדו מוכן ורוצה לתת לו את כל עולמו בעוה"ז ובעוה"ב. אבל תובעים מן האדם להראות התענינות בדבר, להשתדל להתקרב, ואז, לפי מה שהתקרב, ככה יקבל ויצליח.

אבל מצד שני, רואים שלא דורשים מן האדם השתדלות גדולה מדי כי הרי אחד מאן דאמר לא הלך מרע"ה רק חמש פסיעות, ולאידך מ"ד רק הפך פניו והביט, וזה הי' מספיק שהקב"ה יתגלה אליו וימנה אותו למנהיג ישראל. וכן אצל כל אחד ואחד יתכן שנדרש ממנו רק כמה פסיעות, ואולי רק הפיכת פניו לקבל את כל הצלחות עוה"ז ועוה"ב.

מרדכי

מאמר כה

שיחות

26 קצו

לפעול עם ההתבוננות

והנה אע"פ שטבע האדם להתנהג ולהמשיך כדרכו לאשר רגליו מוליכות אותו בלי לעמוד ולהפסיק וליתן ריוח בין פרשה לפרשה להתבונן במה שקרהו, וההרגל הוא שאפילו אם רואה דבר פלא או שומע דבר חידוש ביותר והוא מתרגש מאד מזה לשעה, הרי בעבור זמן קט גוברת השכחה ונשאר מעורטל מכל רושם של התפעלות, מ"מ העבודה שלנו היא לעמוד ולהתבונן ולהתעורר מכל מה שרואים, ולהתגבר על טבע תרדמת האדם, ועי"ז נוכל לראות ולהכיר את דרכי ה' והנהגתו והשגחתו על בריותיו, ואסור לו לאדם להיות בתרדמת השכל עד שכל הרפתקאי דעדר עליה עוברים עליו בלי שמץ התעוררות.

וידועים דברי הרמב"ן (עי' בקדושת לוי שהביאו, ומקורו באמונה ובטחון להרמב"ן עמ' תי"ט בהוצאת שאוועל עיי"ש) על הפסוק (שיה"ש ב' ז') "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", שכשמגיע לאדם התעוררות צריך לשים להתעוררות בתוך חפץ, עד שתחפץ, ולהוציא לפועל דבר טוב מהתעוררות, שאחרת כל ההתעוררות תלך ח"ו לאיבוד.

וכן הדגיש מוה"ר מרדכי קטץ זצ"ל בפסוק (בשלח יד, יג) "התיצבו וראו את ישועה ה'", שאע"פ שבנ"י ראו נפלאות גדולות למעלה מהשכל

"ר' יוחנן אמר: ג' פסיעות פסע משה. ריש לקיש אמר: לא פסע, אלא צווארו עיקם. אמר לו הקב"ה: "נצטער לראות, חייך שאגלה עליך. מיד "ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני" (מדרש תנחומא).

דברי המדרש צריכים ביאור: האומנם יתכן, ששכר כה גדול כהתגלות ה' וכמינויו של משה לגואלם של ישראל ינתן על מעשה כה פשוט של פסיעות ג' פסיעות או על עיקום הצוואר?

הגר"א דסלר זצ"ל מביא בספרו **"מכתב מאלהיו"** (ח"ד עמ' 276) בשם הרש"י מקלם זצ"ל שאכן הנכונות שגילה משה בסורו לראות "מדוע לא יבער הסנה", גרמה לכל גדולתו; לפי שמעשה זה נחשב לעשיית הצעד הראשון המוטל על האדם, על צעד זה אחז"ל: "פתחו לי פתח כפתחו של מחט, ואני אפתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו" (מדרש שה"ש פ"ה). **מצפה הקב"ה שאדם יעשה את הצעד הראשון, ומשעשה צעד זה נפתחים אוצרות השמים מסייעים לו ומשלמים את כל חפצו עכ"ד.**

יסוד זה חוזר ונשנה במקומות נוספים בפרשתנו. משה משליך מטתו ארצה – "ויהי לתנין". בציווי ה' הוא אווז בזנבו, והנחש חוזר להיות מטה כמקודם. האם לא יכל הנס להתרחש בלי שמשה יאחז בזנבו? אף כאן באים ללמדנו שהשתדלותו של משה גרמה לנחש להפך למטה. בלא השתדלות כלל אין לצפות לנסים. עם השתדלות, אפילו אם היא מועטת כמו אחיזה בזנבו, יתרחש הנס.

המקרה השלישי קודם לשניים הנזכרים. בתיה בת פרעה הולכת על שפת היאור. את התיבה בה שוכב משה היא רואה במרחק של "אמות הרבה". לה יד דק באורך אמה. כלום "טעם שתושיט את ידה הקצרה? לכאורה לא. אבל מה היא עושה? "ותשלח את אמתה ותקוה". "אמתה" – ידה, ונשתרבה אמות הרבה" (רש"י).

ההשתדלות עמדה גם לה, לבת פרעה. ידה הקצרה נתארכה בניגוד לכל הגיון טבעי. כיון שעסקה בהצללת נפשות, יש לעשות את מה שניתן לעשות. ומכיון שעשתה את שלה, זכתה לדבר שלא ניתן היה לצפותו מראש, ונשתרבה ידה.

הצד השווה בשלושת המקרים, כאמור – "פתחו לי פתח כפתחו של מחט". לעתים נפתח הפתח הצר ע"י האדם בהיסח הדעת, כמו אצל משה רבינו אשר סר לראות; לפעמים הוא בא כמילוי צו ה' כמו שהיה באחיזת זנב הנחש; ולפרקים בא הדבר מתוך כמיהה עזה לעשות את המעשה, ואז נפתח הפתח, גם אם הדבר בגדר בלתי אפשרי בדרך הטבע. והס"ד באה אפילו ע"י נס גלוי כפי שראינו אצל בת פרעה.

משנה כי ירא מהביט אל האלוקים שמן

ובספר 'מכתב מאלהיו' (ח"ד עמ' רצו) משהו **לרעיון זה, שאנו רואים עוד איך שפעולה קטנה ביותר מביאה את האדם למדרגות נשגבות, כמה שאיתא בזהר הק' (שמות י"ח): שבזמן שכית המקדש היה קיים היה האדם מסתכל בציון הקודש ורואה את השם הקדוש חרוט עליו, היה מתעורר ברוח תשובה ושיברון לב והיה מתחיל להתבונן במעשיו ומתבייש ממעשיו הרעים, והיה מכניע עצמו קמי קוב"ה, וכמו כן מי שהיה מריח את ריח הקטורת, היה משכר את לבו לעבוד את בוראו בלבב שלם, והיה מעביר ממנו את זוהמת היצר הרע ולא היה לו אלא לב אחד לאביו שבשמים.**

והנה הגם שבעונותינו הרבים חרב בית המקדש ועדיין לא זכינו למתנה זו להביט בציון הקודש ולהריח את ריח הקטורת ולזכות להרהור תשובה אמיתי, עם כל זאת, הרי התורה הקדושה חיה וקיימת ולא נעלמה מאתנו, ואם כן הלוא יש לנו הזדמנויות רבות להתעורר ולהעמיד עצמנו על הדרך הישרה, כאשר כל אחד יראה לעשות לכל הפחות מאמץ קטן להראות שהוא רוצה להרגיש התעלות ורוצה להתרומם, ויחליט החלטה אמיצה שזוהי הדרך שבה רוצה ללכת, ואז אין שום ספק

שהקב"ה יעזור לו הלאה להוציא רצונותיו מן הכח אל הפועל וימציא לו התעוררות והתרוממות אמיתית, ויביאהו למדרגות גבוהות ונעלות.

והאמת היא, שלא ניתן כלל לבוא למעלה ולגדולה זולת לאחר ניסיון שמתנסים בו, ואין הקב"ה נותן לאדם כלום רק לאחר שבדקו אם הוא יכול לעמוד בזה, שהרי כך אמרו במדרש (שמו"ר ג ג) אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן ואחר כך מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי עולם שבדקו הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן וכו' אמר ליה הקב"ה נמצא אתה נאמן בצאן, בא ורעה צאני וכו'. וכן במשה הוא אמר (ג א) 'וינהג את הצאן אחר המדבר' להוציאן מן הגול, ולקחו הקב"ה לרעות ישראל, שנאמר (תהלים עז כא) 'נחית בצאן עמך ביד משה ואהרן'.

ובמכתב מאלהיו (ח"ג עמ' קח) מכאן על פי דברי המדרש, שהבירור שהקב"ה מברר בו את המדרגה האמיתית של האדם לידע היכן הוא אווז, הוא דוקא בדברים קטנים שהאדם אינו שם לב עליהם, ומשום כן, הרי פשוט שההתחלה צריכה להיות בדבר מועט ופשוט, וממנו יכול לבוא לכל המעלות הגדולות.

ובספרים הקדושים מצאו רעיון זה במדרש פליאה (ב"ר ב ה) שאמרו ד"ל: 'והארץ היתה תהו ובהו' (בראשית א ב) אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור' (שם ג) אלו מעשיהן של צדיקים. אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב (שם ד)

'וירא אלקים את האור כי טוב' הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים, עכלה"מ. ודבריהם מופלאים וצריכים ביאור, וכי יעלה על הדעת שהקב"ה חפץ במעשי הרשעים יותר ממעשי הצדיקים עד שיוצרכו להביא ראיה מפסוק.

והביאור הוא, שבדאי אין כוונת השאלה על מעשי רשע של רשעים גמורים, שעליהם אין שום ספק שהקב"ה אינו חפץ בהם, וכמו כן המעשים הטובים של הצדיקים אין עליהם שום ספק שהקב"ה חפץ בהם, ואלא על מה שאלו, על המעשים הקטנים שבעיני האדם אינם נחשבים כמעט ואינו שם לב שיש להם איזה משמעות, ועל זה אמרו שדייקא בדברים קטנים אלו, היינו בפעולות הפשוטות שהאדם מתאמץ לעשות אותם ולשמוע עליהם, בזה רואה הקב"ה את הטוב הצפון בו, ואותם הוא מעריך כאילו יש בהם הרבה, כי כאשר האדם נוהר אף בעניינים שבני אדם דשים בעקביהם, אזי הוא מגלה שכל רצונותיו ועשיותיו הם לשם שמם והוא אווז בהם באמת ובתמים, ולכן יכול לזכות בזכותם למנוחת הנשמה ודולה

Ⓐ **Step Up to Perfection** R' Aharon Kotler (Mishnas R' Aharon II, pp. 107-109; IV, pp. 83-88) understands our Midrash to mean that the reason God called out to Moses was that he made the effort of taking several steps, or of turning his head, to see the burning bush. This is inferred from our verse, which states that when HASHEM saw that he turned aside to see, God called out to him from amid the bush. Based on this understanding, he expounds a remarkable insight that emerges from the Midrash, which indicates that God chose Moses to be Israel's shepherd because "he turned to gaze" at the phenomenon of the burning bush.

As the Midrash will state below, Moses had already proven himself worthy of becoming the one to shepherd Israel by showing himself to be downcast upon seeing the Israelites' affliction in Egypt. [See above, 1 §27, with Insight (after note 406), "The Making of a Jewish Leader."]. Indeed, the very reason God revealed Himself at this time was to inform Moses that he had been designated to be His emissary. Nevertheless, before God would actually communicate with him, Moses needed to perform one final, albeit small, act to ready himself; he had to "turn aside to see." He had to realize that the fire before him must be a wondrous act performed by God, which he wished to investigate so that he could better understand God's ways.

The Midrash implies that had he failed to make this final effort by taking these few steps or turning his head, however, God would not

have revealed Himself to Moses, even though this would have resulted in the postponement of the redemption of the Jewish people. Years of dedicated achievement on Moses' part would have come up short because he would have failed in this final, small effort.

A person's efforts to achieve whatever perfection he is capable of must be unremitting. He can never know that what he has hitherto done has been enough. He can never know whether the next step he ascends might be his key to achievement.

Elsewhere, the Midrash presents us with the parable of a very deep well, whose clear, refreshing water remained at the bottom, inaccessible to the people above — until one man came along and assembled many ropes, which he proceeded to tie together until he had a line long enough to reach the water in the well (*Bereishis Rabbah* 93 §4).

Had the final rope been missing even a single length, the water at the bottom of the well still would have remained completely beyond his reach. And so it is with attaining the summit of spiritual perfection. If one scales the mountain and fails to make the final ascent to the summit, he will have failed to achieve his objective. One must never rest on his laurels and be content with his previous accomplishments. Every stride forward, no matter how small, is essential to one's spiritual progress. And it is only with the final step that one's mission is truly accomplished.

בילקוט הנ"ל, הוא כבר היה, לדברי הרמב"ן (פסוק יג) "אב בחכמה וגדול במעלה הנבואה". יתירה מזו, בעת ההיא של התגלות ה' אליו במראה הסנה, היה משה רבינו במדרגה יותר גבוהה מאברהם אבינו בשעת העקידה; כי משה רבינו לא נזקק להכנה להתגלות הנבואית ההיא, בעוד שאברהם אבינו היה צריך להכין את עצמו כדי להתעלות לדרגת נבואה (כמבואר בדברי הרמב"ן בראשית יח, א בשם המדרש).

כבר בהיות משה נער בן י"ב שנים נאמר עליו "ויפן כה וכה וירא כי אין איש, ויך את המצרי ויטמנוהו בחול" (לעיל ב, יב), ואמרו חז"ל [הובא שם ברש"י] שראה בנבואה שאין איש עתיד לצאת ממנו ולהתגייס, ולכן הרגו בשם המפורש. ומעתה, למרות דרגתו הגדולה שהגיע אליה אחרי עמל של קרוב לשבעים שנה, אילוול התוספת הקטנה הזאת של "אסורה נא ואראה", שהתעמק לסור ולהתבונן במראה הסנה, לא היה זוכה להשגה המופלאה של התגלות השכינה במראה הסנה!

למדנו כאן את סוד גדולתו של משה רבינו, השתוקקות לעלות ולהתעלות ללא הרגשת שובע ורוויה, גם אחרי שמגיעים לדרגה גבוהה. ובגלל שהוסיף וביקש להוסיף ולקנות עוד השגה ועוד ידיעה, אף על פי שההוספה וההתאמצות חזו חיתה זעירה, זכה לגילוי השכינה.

מכאן נלמד מה היא דרך העליה במסילה העולה בית אל. קנין התורה אינו ניתן אלא למי שיש בו כיסופים וכמיהה להתעלות, ואינו מסתפק ומשתנה במדרגתו. כל שאיפתו ומגמתו היא להעפיל מעלה מעלה אל הנשגב ואל הנאצל, מבלי להעצר אפילו לרגע קט. גם בהגיעו אל פיסת השלימות, עדיין יש בו צמאון והשתוקקות "לעקם צוארו" או "לפסוע ג' פסיעות", להתעמק ולהשיג במשהו יותר מהשגתו.

ונראה לפי זה שזהו תוכן "קרני הוד" שהיו על פני משה רבינו. ואמרו חז"ל (שמות רבה מז, ו): "כשכתב משה את התורה, נשתייר בקולמוס קימנא [דיו], והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני הוד". היינו שגם לאחר שלמד משה רבינו את התורה כולה מפי הגבורה והשלים את כתיבת כל התורה, עדיין השתוקק לעוד ועוד. נפשו הצמאה לא מצאה רוויה, עד שביקש אפילו את שיירי טיפות הדיו שנותרו בקולמוס. בשכר השתוקקותו אפילו לשיירי הדיו, קרן עור פניו עד שנעשו לו קרני הוד.

(44 נר)

35

והלבו

פרשת שמות

הלך

36 ז

מאמר ג'

בתיב "ותשלח את אמתה", ואמרו חז"ל במס' סוטה הובא דרש"י, שנשתרצה אמתה אמות הרבה, ואיתא בשם רד"ק ז"ע, כי באמת קשה מה הייתה ההוה אמינה של צמי' לשלוח את ידה ליקח התצה אשר נסוף, אם התצה הי' כל כך רחוקה ממנה, הלא נודאי לא תגיע עס ידה למקום כל כך רחוק, רק מזה למדו הד"קיס לימוד גדול בעצדות ה', כי על האדם מוטל להשתדל עד כמה שיכול, ולעשות את שלו עד מקום שידו מגעת, ואין עליו להביט אם יכול לגמור הדבר עד למעשה, ולכן ותשלח את אמתה, כי מזה

היתה רצונה בתכלית השלימות עד שיסתה עד כמה שהגיע ידה, וה' עזר לה בגלל רצונה ותשוקתה, שנעשה נס ונשתרצה אמתה אמות הרבה.

אותו הדבר אנו רואים גם במראה הסנה, כי כמי שם, "אסורה נא ואראה" וכמי להלן וירא ה' כי סר לראות, היינו כי העיקר הוא שהאדם מזה עצמו יהי סר לראות, יעשה פעולות של רצון והשתוקקות לזכור אל הקדושה, ואם יעשה את שלו, ה' ע"י הסר לראות זוכה להתגלות מלמעלה.

קיש

המצפון

שמות

חכמת

ויש ללמוד מזה לימוד גדול ונורא, כי אף אחרי יגיעות גדולות ונסיגות, כמה התרשלות קלה עלולה להסיר טובה רוחנית גדולה כמו נבואה, נבואה ראשונה שהיתה הבשורה לגאולת מצרים, ומה שאמרו חז"ל הרי מדויק בקרא, דכתיב ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה, וכתיב וירא ה' כי סר לראות, וצ"ע לכאורה ששנה הכתוב וירא ה' אשר לכאורה מיותר הוא, אך אשמעין כנ"ל, שאלולי שנצטרע לידע לא היה נגלה עליו, ואף שהמכוון בכל המראה היתה הנבואה למשה, נמצא שההתרשלות אפילו קלה כמה יכולה למנוע מהאדם.

ואמרו חז"ל (ברכות ס"ג), אדם קורא קריאת שמע כל ימיו ופעם אחת לא קרא, דומה כאלו לא קרא קריאת שמע מימיו, והביאור בזה הוא דודאי א"א לומר דחסר לו קיום כל ימיו בשביל הפעם שהחסיר, אך ענין קבלת מלכות שמים וכן בכל המצות הם בדרגא אחת אם קיימם כל ימיו, ואם החסיר פעם אחת הרי זו דרגא אחת של הקיום, והגדר במ"ש דומה כמי שלא קרא מעולם, הוא על כל הקיום של כל ימיו, שיורד במדרגתו ע"י שהחסיר פעם אחת.

I believe that the Torah's inclusion of this question teaches us an important fundamental of our faith.

Allow me to explain.

We are all familiar with Rav Elchanan Wasserman's famous approach as to why it is that many otherwise brilliant thinkers fail to recognize what seems most obvious to anyone who takes a clear look around him and sees the wonders of our universe, namely that it is all the work of a Living God. Rav Elchanan tells us that it is because they are blinded, incapable of seeing certain things in a clear light.

Their blindness stems not from a bodily defect, but from a spiritual one — their ongoing attachment to desires for physical indulgence.

Their rejection of God, therefore, is based not on rational thought and careful, objective analysis, but instead is a result of their being slaves to their passions. These passions blind the thought process, compelling it to avoid coming to any conclusions that would threaten their chosen lifestyle.

The Torah therefore warns us not to be led astray by our heart's passions. Rather, we must become masters of our physical drives.

Only then can we hope to have an open mind and clearly see how God's hand is behind all of Creation. Were it not for the *yetzer hara's* pull on a man's thoughts, there would be no heresy, for denial of God is inherently irrational.

Were man to free himself of these bonds, belief would then come easily and naturally, without the prodigious effort and struggle that seem so commonplace for many.

Only a drunkard would imagine that life's purpose is nothing more than the pursuit of more and more liquor. Yet, that is precisely what he thinks, due to his enslavement to alcohol. Were he to be cured of his addiction, though, he would immediately realize how great was his error.

Similarly, true rational thought would lead one to recognize that his true purpose is to advance the goals of the One Who created him. Having acknowledged that Creation was purposeful and that God must therefore have certain expectations of man, it would follow logically that He must have made available to us a way of knowing what it is that He wants.

This would seem to be an extremely compelling argument for *Torah min HaShamayim*, that Torah is from Heaven.

All of us, from the most naive and unschooled to the most sophisticated and highly educated, are commanded to believe in God. It would therefore follow that the process of achieving faith would not be dependent upon highly complex arguments or exposure to a unique, extraordinary experience of the spirit.

Rather, it is accessible to all — but only to those who allow themselves to be receptive. And, that can occur only if someone truly wishes to know — and is willing to accept — certain simple truths.

And that is the lesson that is learned from the Torah's inclusion of the episode described in our verse.

Were it left to our own imagination, we might have thought that

Moses' "seeing" of Hashem must have been preceded by profound analysis, exhaustive questioning, and subtleties of nuance that are beyond the capabilities of mere mortals like ourselves. We might have thought that only a Man of G-d, like Moses, could possibly grasp these great truths.

Of course, Moses was the greatest prophet and, obviously, he did indeed attain levels of intellectual and spiritual insight that are beyond anything we could possibly imagine.

However, what we see here is that Hashem reveals Himself in the wake of Moses' having made a very simple observation and having posed a very unsophisticated question.

This was a question that any man could have asked. It followed an observation that any man could have made.

And that is precisely why it is here.

To show us that these truths are really quite simple.

If we would only open up our eyes and be receptive to what is right here before us.

40

A further thought, also brought to mind by the question asked by Moses:

The nations of the world often consider the continued existence of the Jewish people to be a thorn in their sides. Similarly, our situation might be considered analogous to that of a bush on fire.

Our enemies have repeatedly sought to annihilate us, to eradicate us from this world. Our brothers and sisters throughout history have literally been set afire, in the course of the Spanish Inquisition, during pogroms, and in concentration camps. Yet, the Jewish people have continued to flourish.

Meanwhile, great empires have come and gone. And we are still here.

Our continued existence and national resurgence in the Land of Israel represent an astounding, living miracle, testimony to the hand of God.

It is a miracle that even the nations could not fail to acknowledge.

41 Yet, sadly, we see that many of our own brethren have somehow failed to take notice. They seem to not be following the ways of the Living God and appear to be quite distant from Torah.

It is not that they have openly and willingly rejected the Torah. How could they? They don't even know what it is. Without benefit of a Jewish education, and positive exposure in the home and community to Jews who are living a pure, Torah lifestyle, how could they even know what it is that they are missing?

For that lack of knowledge, they can hardly be held accountable.

Still, though, we have to wonder. And to dream.

If only they would ask the question whose answer seems so obvious. A question that does not demand any great level of prior knowledge — and which could bring them to see certain simple truths:

How is it that the bush has not been consumed?

How is it that the Jewish people are still alive?

What could possibly account for this astounding phenomenon?

אש תמיד

42

ואפשר שכל הסיבה שנגלה אליו ד' בסנה בוער, הוא כדי לעשות שיתקרב משה קודם שיקרא אליו, לכך עשה מראה ניסי כזה שיעורר את משה לגשת אל המראה הנורא הזה, ועל ידי שניגש זכה לגילוי ד'.